

МОНОПОЛІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки важливим питанням є формування конкурентних відносин у страховій сфері, оскільки даний сектор фінансового ринку дозволяє акумулювати значні інвестиційні ресурси, які можна використовувати для вирішення конкретних соціально-економічних проблем.

В умовах глобалізації наша держава повинна переймати досвід зарубіжних країн, оскільки від цього залежить рівень розвитку страхового ринку та його можливості інтеграції в європейський страховий простір. Необхідно впроваджувати інноваційні технології та створювати новітні страхові продукти для ефективного обслуговування клієнтів та підвищення конкурентоспроможності страхових послуг. Проте, не може бути конкуренції, якщо ринок є монопольним. Тому для подальшого розвитку вітчизняного страхового ринку актуальним є не тільки збільшення реального сегменту, а і формування конкурентного страхового середовища.

Переваги та недоліки розвитку страхового ринку та проблеми прояву його монополізації висвітлені в працях таких вітчизняних учених як В.Базилевич, О.О. Власенко, О.К. Гаманкова, Е.О. Жуков, О.В. Козьменко, А.О. Мамедов, Л.Р. Скамай, Н.А. Ткаченко, Т.О. Яворська та ін.

На сучасному етапі за обсягами фінансових ресурсів, страховий ринок в Україні займає близько 4% усього ринку фінансових послуг, в Польщі – 10%, а у більш розвинених країнах Європи – 15-20%, що свідчить про недостатній розвиток вітчизняного ринку страхових послуг і неефективне функціонування. Серед проблем, які стримують його зростання є відсутність достатнього рівня конкуренції, яка сприяла б активізації страхового бізнесу та пошуку новітніх рішень у процесі забезпечення страхового захисту суспільства.

«Страхова монополія (insurance monopoly) – може бути: повною, якщо існує виключне право держави або державної організації на проведення всіх форм і видів страхування у країні; частковою, коли страховик користується страховою монополією за окремими видами страхування [7, с. 183].»

Страхові монополії можуть поєднуватися з банківськими та промисловими монополіями. Співпраця страхових компаній і банків є взаємовигідною, оскільки страхові компанії збільшують обсяги продажу через банківські установи, а для банків - це страхування банківських ризиків і збільшення грошей в обігу, які може розмістити страхова компанія на рахунках банку. Але якщо така ситуація виникає, коли у банку та страхової майже не має конкурентів, то в такій ситуації загальний фінансовий ринок зменшує темпи розвитку до мінімуму, зникають конкуренти, залишаються найбільші компанії, які починають диктувати свої умови для ринку споживачів [6].

Страхування повинно бути механізмом, що забезпечує безпеку в суспільстві, соціальні гарантії, стабільність та розвиток фінансового ринку за допомогою механізмів фінансового захисту.

Страховий ринок поділяють страхування на дві сфери «Life» та «non-Life» страхування. На 31.12.2016 р. загальна кількість страхових компаній на ринку України складала 310 компаній, а вже станом на 31.09.2017 р. кількість страховиків зменшилась до 296, у тому числі «Life» - 34 компанії, а решта - «non-Life» страхування.

Розглянемо як розподіляються обсяги страхових премій між страховими компаніями (табл. 1)

Таблиця 1

Розподіл надходження страхових премій на страховому ринку, станом на 30.09.2017

Перші (Тор)	Страхування «Life»		Страхування «non-Life»		
	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Кількість СК, які більше 50% страхових премій отримали від перестраховальників
Тор 3	1 179,08	48,33	5 298,83	18,04	2
Тор 10	1 929,10	95,42	12 817,30	43,64	4
Тор 20	2 017,80	99,81	18 657,60	63,53	8
Тор 50	2 021,70	100,00	25 820,30	87,92	13
Тор 100	-	-	28 708,40	97,75	15
Тор 150	-	-	29 238,10	99,55	16
Усього по ринку	2 021,70	100	29 369,40	100	27

Джерело: складено на основі [3].

Згідно даних таблиці, на ринку страхування життя, наявна помірна монополізація, із 34 компаній майже половину надходжень премій мають три компанії, а саме 48,33% від загальної кількості, на ринку майнового страхування ситуація трішки краще, із 262 компаній, з яких 3 утримують 18,04% ринку.

Можна зробити висновок, що незважаючи на значну кількість компаній, на страховому ринку основну частку валових премій – 99,55% - акумулюють 150 СК «non-Life» (57,3% всіх СК «non-Life») та 99,8% - 20 СК «Life» (58,8% всіх СК «Life»). Залишається невідомим чим займаються ті компанії, які не увійшли в топ 150.

Нами було створено рейтинг та обрано трійку монополістів України, які отримують 48,33% премій «Life» страхування і 18,04% «non-Life» страхування (табл.2).

Таблиця 2

Рейтинг монополістів України, станом на 30.09.2017

Страхування «Life»			Страхування «non-Life»		
Назва	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Назва	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %
МетЛай	530,20	26,23	КРЕМЕНЬ	2808,06	9,56
Уніка-Життя	326,70	16,16	Уніка	1255,66	4,28
ТАС	322,19	15,94	АХА - страхування	1235,11	4,21
Всього на ринку	2021,70	100	Всього на ринку	29369,40	100

Джерело: складено на основі [3].

Дані таблиці свідчать, що найбільшими монополістами серед «Life» страхування є СК «МетЛайф», яка займає 26,23% премій всього ринку, СК «Уніка-Життя» - 16,16% та «ТАС» - 15,94%.

На ринку «non-Life» - страхування ситуація дещо краще – СК «Кремень» акумулює 9,56% страхових премій усього ринку, СК «Уніка» 4,28%, а СК «АХА – страхування» - 4,21%. Це саме той список компаній, який диктує умови на ринку страхування.

З метою більш повного дослідження проблем монополізації страхового ринку можна розглянути досвід країн з різними підходами до організації діяльності: США має саморегульований сектор економіки, кожен штат може змінювати умови функціонування на ринку; у Європейських країнах (Великобританії, Франції, Німеччині та ін.) страховий ринок більше регулюється державою; у Японії має місце кооперативне страхування, що має важливе значення для малого сільськогосподарського бізнесу [5].

Американське страхування лідирує у світі за всіма показниками. У США на 2016 р. близько 9 тис. компаній, які займаються «non-Life» страхуванням, у країнах ЄС – 4,2 тис. і з них близько 2 тис. компаній, що займаються «Life» страхуванням. При цьому в країнах Європи приблизно 9% всіх страхових премій збирають топ-3 з «non-Life» страхування та 5-10% страхових премій з «Life» страхування.

Страховий ринок США є єдиним, який не підпадає під антимонопольне законодавство країни. Загальна кількість премій у США за 2016 р. 1700 млрд. дол. Найбільшою компанією США з «non-Life» страхування є «State Farm Insurance» і у 2016 р. ця компанія збрала приблизно 55 млрд. дол., що складає 3,2% від загальної кількості, на другому місці «Allstate» - 30 млрд. дол., а на третьому «Berkshire Hathaway» - 29,9 млрд. дол. [5].

Зарубіжний досвід свідчить, що конкуренція створює більш імовірності для розвитку страхування та сприяє його вдосконаленню. Тому на вітчизняному страховому ринку необхідно вжити заходів спрямованих на:

- удосконалення антимонопольного законодавства;
- підвищення фінансової грамотності учасників страхового ринку;
- збільшення довіри населення до страхових компаній;
- адаптацію діяльності страхових компаній до міжнародних стандартів;
- забезпечення доступності страхового захисту;
- підвищення гарантій збереження та повернення страхових вкладів;
- контроль за взаємодією банків і страхових компаній.

Отже, на сьогодні страховий ринок України є монопольним, його діяльність контролює декілька великих компаній, які, у свою чергу, дуже тісно співпрацюють з банками. Така діяльність уповільнює розвиток не тільки страхового ринку, а і соціально-економічний розвиток нашої країни в цілому.

Список використаних джерел

1. «Господарський Кодекс України» від 16.01.2003 № 436-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22.
2. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 року N 85/96-ВР.
3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Евростату – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
5. Міжнародний портал статистики – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com>
6. Власенко О. О. Розвиток страхового ринку України // Фінанси України. - 2005. - № 8. - С. 140-144.
7. Скамай, Л. Р. Страхування. Теорія і практика: підручник для бакалаврів / Л. Р. Скамай. - 2-е вид., перероб, і дод. - М: Видавництво Юрайт, 2014. - 383 с. - Серія: Бакалавр. Базовий курс.